

Rozpad koloniálních impérií

CÍLOVÁ SKUPINA

ZŠ / 14–15 let

ČASOVÁ DOTACE

45 minut

MEZIPŘEDMĚTOVÉ VZTAHY

Občanská výchova /
Osobnostní a sociální
výchova / Etická výchova

KLÍČOVÁ SLOVA

dekolonizace / trvání
a změna / dějiny Afriky

Anotace lekce

Lekce se zaměřuje na vnímání procesu změny a charakteru dějinných mezníků na tématu dekolonizace Afriky, konkrétně na tématu vyhlášení nezávislosti osmnácti africkými státy v roce 1960. Žáci pomocí pramenů identifikují reálné a očekávané změny a srovnávají je s pozdějšími názory na tyto změny.

Badatelská otázka

Co africkým zemím přinesl tzv. Rok Afriky (1960)?

Vzdělávací cíle

Obsah

- Žáci se seznamují s procesem dekolonizace.

Historické myšlení: Trvání a změna

- Žáci vnímají nejednoznačnost dějinných mezníků (1960 – Rok Afriky).
- Žáci hodnotí míru změn, které nastaly důsledkem vyhlášení nezávislosti některými africkými zeměmi.

Badatelské dovednosti

- Porovnáváme zdroje.
- Sestavujeme podloženou odpověď.

Vazba lekce na RVP ZV (2021)

D-9-8-03 / posoudí postavení rozvojových zemí

Zdroje

Zdroj 1 a 2

Afrika na karikaturách

název

https://en.wikipedia.org/wiki/The_Rhodes_Colossus#/media/File:Punch_Rhodes_Colossus.png

link a zdroj

Szegő Gizi. Őszi nagytakarítás. IN: Ludas Matyi (1960)

komentář

Žáci analyzují a srovnávají pomocí otázek obě karikatury, na základě čehož vytvářejí svoji představu o vztahu imperiálních mocností k Africe a změnách, které nastaly v roce 1960.

Žáci identifikují postavy na karikaturách. Mohou si např. povšimnout podobností/odlišností oblečení postav, jejich postavení vůči africkému kontinentu, vztahů mezi postavami, data vzniku karikatury aj. Zatímco na první karikatuře je politik a podnikatel Cecil Rhodes, jakožto reprezentant britského impéria, prezentován v dominantním postavení vůči Africe, rozkročen nad britským územím od severu na jih Afriky, na druhé karikatuře jsou postavy ve stejném evropském oblečení „vymetány“ z kontinentu Afričanem v tradičním oblečení. Jeho převaha je zdůrazněna také velikostí jeho postavy vůči ostatním.

Zdroj 3

Politické mapy Afriky z let 1957 a 1977

název

<https://www.loc.gov/resource/g8200.ct002499/>

link

<https://www.loc.gov/resource/g8200.ct002640/>

komentář

Žáci porovnávají dvě politické mapy afrického kontinentu vydané ve Spojených státech v letech 1957 a 1977 a dále zpřesňují svoji představu o změnách v Africe ve 2. polovině 20. století. Žáci vyhledávají změny, ke kterým mezi těmito léty došlo. Mohou identifikovat změnu hranic států a „rozdrobenost“ území na menší státy, dále změny názvů států, ze kterých zmizely přídomky „francouzský“ nebo „belgický“, také změnu legendy a nepříslušnost k evropským státům aj.

Zdroj 4 a 5

Dva pohledy na vyhlášení nezávislosti

název

<https://www.bbc.com/afrique/region-52329670>

link

<https://perspective.usherbrooke.ca/bilan/servlet/BMDictionnaire?iddictionnaire=1992>

komentář

Žáci pomocí textů identifikují požadavky a očekávání, které se pojily s vyhlásováním nezávislosti afrických států v roce 1960. První text je vzpomínkou člena senegalského hnutí za nezávislost, druhý pak je úryvek z projevu tožského prezidenta vyhlášujícího nezávislost Toga. Z prvního pramene žáci vyčtou jasný požadavek nezávislosti. Oba texty pak představují očekávání, která z vyhlášení plynou, a také důvody, které k vyhlášení vedly („*vést sami sebe*“, „*být uznávaní*“, „*osvobození od podrobenosti*“ atd.). Emocionální zabarvení pak žáci identifikují na základě frází např. „*Naším snem...*“ nebo „*... vysněný den nakonec přišel*“ či „*Naše radost je hluboká a nezměrná*“.

Zdroj 6 a 7

Zhodnocení vyhlášení nezávislosti půl století poté

název

<https://www.bbc.com/afrique/region-52248717>

link

<https://www.un.org/africarenewal/fr/magazine/august-2010/dhier-à-aujourd'hui-regards-croisés-sur-lindépendance>

komentář

Žáci pomocí otázek analyzují úryvky z krátkých zamyšlení dvou afrických autorů, kteří k padesátiletému, respektive šedesátiletému výročí tzv. Roku Afriky předkládají své hodnocení vyhlášení nezávislosti. Žáci se snaží interpretovat nejednoznačnost pohledu na tuto událost. Texty jsou v určitém rozporu s texty z předchozí části PL a žáci tyto rozpory identifikují. Žáci dále domýšlejí, co dalšího se s vyhlášením nezávislosti nemuselo změnit, např. úřední jazyk atd.

Návrh postupu

Fáze

Popis

Učitel

Žák

Komentáře

Fáze 1 3 minuty

aktivizace konceptů
k tématu kolonizace

- Učitel vyzve žáky k rychlému brainstormingu na terčové slovo „kolonialismus“. Prvky sebrané od žáků píše na tabuli.

- Žáci jmenují pojmy a slova, pojící se k terčovému slovu.

- Žáci aktivizují své dosavadní koncepty o kolonizaci.
- Učitel může pomoci připomenutím učiva z 8. ročníku.

Fáze 2 15 minut

práce se zdroji 1 a 2

- Učitel představí zadání ke karikaturám a mapám v PL.
- Po práci žáků může učitel skupiny vyzvat k rychlému sdílení vybraných odpovědí s třídou.
- Na závěr učitel žákům velmi krátce představí proces dekolonizace a seznámí je s pojmem Rok Afriky. (V tomto krátkém výkladu však neprozrazuje pozdější hodnocení dekolonizace. Učitel se může inspirovat krátkým informačním textem zde v metodice, nebo může tento text žákům promítnout přes dataprojektor.)

- Žáci v malých skupinách pracují s karikaturami, odpovídají na otázky v PL. Zdroj 1 přímo navazuje na úvodní aktivitu. Žáci interpretují zobrazené postavy a jejich vztah k Africe. Podle zdroje 2 formulují hypotézy o roce 1960 v Africe. Poté žáci pracují s mapami (zdroj 3).
- Na závěr se žáci seznamují s pojmy dekolonizace a Rok Afriky. Dochází tak k potvrzení, nebo vyvrácení jejich hypotéz.

- Žáci pracují v malých skupinách 2–4 žáků. Učitel je obchází a případně pomáhá s postupem či vyzývá k upřesnění některých odpovědí.

Fáze 3 12 minut

práce se zdroji 3 a 4

- Učitel představí zadání k textovým pramenům v PL. Práci lze urychlit tak, že učitel žákům zadá práci pouze se zdrojem 5 a ze zdrojů 6 a 7 vybere pouze jeden.
- Na závěr aktivity může učitel opět vyzvat některé skupiny ke sdílení vybraných odpovědí s třídou.

- Žáci pokračují v práci ve skupinách. Nejdříve pracují se zdroji 4 a 5 a identifikují prezentované důvody a požadavky k vyhlášení nezávislosti a budoucí očekávání získané nezávislosti. Poté pracují se zdroji 6 a 7 a porovnávají hodnocení vyhlášení nezávislosti s odstupem několika desítek let.

- Žáci pracují v malých skupinách 2–4 žáků. Učitel je obchází a případně pomáhá s postupem či vyzývá k upřesnění některých odpovědí.

Fáze

Popis

Učitel

Žák

Komentáře

Fáze 4 15 minut

syntéza a zhodnocení, reflexe

- Učitel vyzve k vypracování odpovědi na badatelskou otázku.
- Na závěr může učitel vyzvat některé žáky ke sdílení svých odpovědí s třídou.
- Na konci hodiny pak může učitel vyzvat ke společné reflexi práce ve skupinách a práce se zdroji.

- Žáci – nyní již samostatně – pomocí všech pramenů shrnují, co vše se změnilo či nezměnilo, a poté formulují vlastní odpověď na klíčovou badatelskou otázku, kterou doloží výsledky práce se zdroji.

- Alespoň dva žáci prezentují výsledky své práce

Informační text pro závěr fáze 2 (dle doporučeného postupu):

Proces, při kterém se bývalé kolonie osamostatňují od mateřské země, nazýváme dekolonizace. Byl tento proces probíhal i dříve, pojí se pojem dekolonizace především k období po 2. světové válce a týkal se zejména oblastí Afriky a Asie. V této době o svá velká koloniální panství přicházejí především Velká Británie a Francie, dále také například Belgie nebo Nizozemsko. Během roku 1960, který je dnes označován jako Rok Afriky, se ze správy koloniálních zemí vyvázalo celkem 18 afrických států. Zejména se jednalo o bývalé francouzské kolonie (např. Madagaskar, Niger).

Dekolonizace neprobíhala podle jednotného scénáře. Vztahy mezi koloniálními mocnostmi a jejich koloniemi byly různé a v čase se proměňovaly. V některých případech došlo víceméně k poklidnému předání moci a správy nad územím kolonie místním elitám (např. Senegal), jindy došlo ke krvavým válečným konfliktům (např. Alžírsko). V některých případech se s vyhlášením nezávislosti pojily další válečné střety mezi novými státy, konflikty uvnitř nových států či nastolení různých forem diktatur.

Kritéria hodnocení

Základní úroveň

Charakteristika odpovědi na badatelskou otázku

Žák vysvětlí význam názvu Rok Afriky, ale dostatečně neuvede konkrétní příklady, o které své vysvětlení opírá

Do svého hodnocení, co tento rok (obecně vyhlášení nezávislosti) africkým zemím přinesl, žák zahrne pouze významnost vyhlášení nezávislosti, avšak nedostatečně zmíní, nebo vůbec nezmíní také její limity. Své hodnocení dostatečně nepodloží konkrétními informacemi ze zdrojů.

Příklad odpovědi

Rok 1960 se nazývá Rokem Afriky, protože tehdy mnoho afrických zemí vyhlásilo samostatnost. Tento rok zemím přinesl nezávislost a osvobození od evropských zemí. Africké státy tak přestaly být závislými koloniemi.

Střední úroveň

Charakteristika odpovědi na badatelskou otázku

Žák vysvětlí význam názvu Rok Afriky, ale dostatečně neuvede konkrétní příklady, o které své vysvětlení opírá.

Do svého hodnocení, co tento rok (obecně vyhlášení nezávislosti) africkým zemím přinesl, žák zahrne jak významnost vyhlášení nezávislosti, tak její limity. Své hodnocení však dostatečně nepodloží konkrétními informacemi ze zdrojů.

Příklad odpovědi

Rok 1960 se nazývá Rokem Afriky, protože tehdy mnoho afrických zemí vyhlásilo samostatnost. Tento rok zemím přinesl nezávislost a osvobození od evropských zemí. Africké země sice přestaly být koloniemi evropských zemí, ale zcela se neosamostatnily. Země zůstaly nadále závislé na svých bývalých koloniálních mocnostech.

Pokročilá úroveň

Charakteristika odpovědi na badatelskou otázku

Žák vysvětlí význam názvu Rok Afriky a uvede konkrétní příklady, o které své vysvětlení opírá.

Své hodnocení, co tento rok (obecně vyhlášení nezávislosti) africkým zemím přinesl, podloží informacemi ze zdrojů a do odpovědi zahrne jak významnost vyhlášení nezávislosti, tak její limity.

Příklad odpovědi

Rok 1960 se nazývá Rokem Afriky, protože tehdy několik afrických zemí, například Senegal nebo Togo, vyhlásilo samostatnost. Tento rok zemím přinesl nezávislost na evropských zemích. Přestaly sice být koloniemi evropských zemí, určily si hranice a název státu, ale zcela se neosamostatnily. V mnoha oblastech (např. hospodářství, kultura) zůstaly země fakticky závislé na svých bývalých koloniálních mocnostech.

Doporučená literatura

NÁLEVKA, Vladimír.

Čas soumraku: rozpad koloniálních impérií po druhé světové válce.

Vyd. 1. Praha: Triton, 2004, 199 s. Dějiny do kapsy, sv. 24.

ISBN 80-7254-495-0

PEYROULOU Jean-Pierre.

Atlas dekolonizace: Neuzavřená kapitola.

Lingea, Praha, 2020.

Metodika

Blok 6 / Metropole a periferie

Lekce 23

Rozpad koloniálních impérií

Autor lekce (metodický a pracovní list):

Aleš Sedlmeier

Grafická úprava:

Hedvika Vilinger Člupná

Dílo podléhá licenci [Creative Commons CC BY-SA 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/)

[Uvedte původ–Zachovejte licenci 4.0 Mezinárodní.](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/)

Všechny metodiky a pracovní listy jsou v elektronické podobě ke stažení na webových stránkách dejepisplus.npi.cz.

Rok vydání 2022

Národní pedagogický institut České republiky

www.npi.cz

npi | Národní pedagogický institut
České republiky